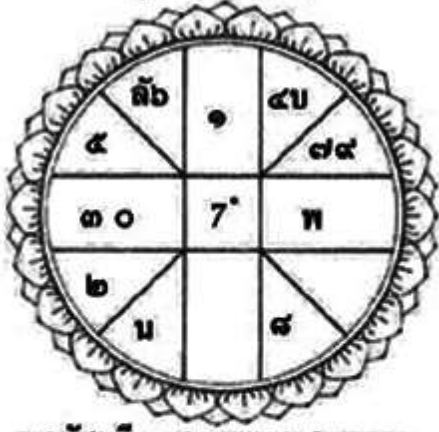

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) พรหมรังสี

พฤหัสบดี ๑๗ เมษายน ๒๓๓๑

เวลา ๐๗.๕๕ น. (อยุธยา)

ตรงกับวันขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร

พระอมตเถระ แห่งยุครัตนโกสินทร์

ผู้สร้างพระเครื่อง “พระสมเด็จฯ” อันศักดิ์สิทธิ์และเยี่ยมยอดที่สุด

เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ วัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี นามเดิมว่า "โต"

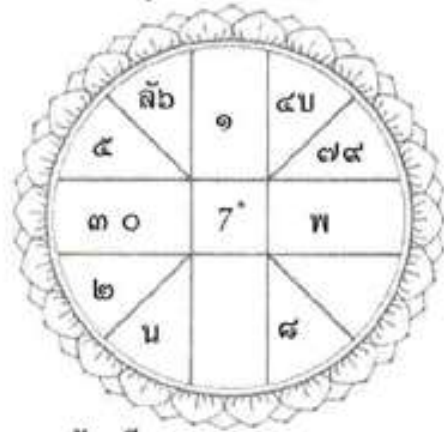
(กล่าวกันว่าเมื่อเป็นเด็ก รูปร่างท่านแบบบาง ผู้ใหญ่จึงตั้งชื่อให้ตรงกันข้าม (ช่มนาม) ว่า "โต")

นามฉายาว่า "พรหมรังสี" เกิดในรัชกาลที่ ๑ (สร้างกรุงรัตนโกสินทร์ได้แล้ว ๗ ปี) ณ บ้านตำบล

ไก่อ้น (ท่าหลวง) อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๒

ค่ำ ปีวอก จุลศักราช ๑๑๕๐ เวลาพระบิณฑบาต ตรงกับวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๓๓๑

สมเด็จพระพุทธมาจารย์ (โต) พรหมรังสี

พฤหัสบดี ๑๗ เมษายน ๒๓๓๑

เวลา ๐๗.๕๕ น. (อยุธยา)

ตรงกับวันขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก

มีผู้รู้ตำราโหราศาสตร์ได้ผูกดวงชาตาของท่านไว้ดังนี้ (ในหนังสือ "ประวัติขรัวโต" ของพระยาทิพโกษา) ดวงชะตาของเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้า... นั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ (ผู้สร้างพระกริ่งปวเรศน์ผู้เขียน) ทรงคำนวณถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ด้วยมีพระประสงค์จะทรงทราบว่า ผู้มีอายุตั้งแต่ ๘๐ ปีขึ้นไปจะมีดวงชะตาเป็นอย่างไร แล้วพระราชทานไปยัง สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ซึ่งได้ประทานให้แก่พระยาทิพโกษา ลอกคัดเก็บรักษาไว้อีกต่อหนึ่ง ดวงชะตาของเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้า... ที่ว่านี้ ลัคนาสถิตราศีใดหาทราบไม่ แต่ได้ค้นพบในที่อื่นอยู่ในหอพระสมุดแห่งชาติ ปรากฏว่าโหรวางลัคนาไว้ในราศีเมษ แต่พบในที่อื่นอยู่ในราศีพฤษภ. (มหาเฮง วัดกัลยาณ)

สำหรับดวงที่ท่านเห็นอยู่นี้ ผูกขึ้นจากข้อมูลการเกิดข้างต้น เพียงแต่ลงตำแหน่งดาวเพิ่มขึ้นจากเดิม ๓ ดวง คือ เนปจูน (น) พลูโต (พ) และแบคคัส (บ) โดยได้วางลัคนาไว้ในราศีพฤษภ เนื่องจากช่วงเวลาที่พระบิณฑบาต กว่าจะออกจากวัดตอนหกโมงเช้า พายเรือมากกว่าจะถึงบ้านโยม ก็คงใช้เวลาอย่างน้อยเป็นชั่วโมง เพราะต้องรับบาตรเรื่อยมา เวลาที่ลงไว้ เมื่อวางลัคนา และเทียบกับอัตชีวประวัติ ตลอดจนอุปนิสัยของท่านแล้ว เชื่อว่า ถูกต้อง ตรงกับความ เป็นจริง มากกว่าที่จะอยู่ในราศีเมษ (อ.เล็ก พลูโต)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

วงศ์สกุลของเจ้าพระคุณสมเด็จฯ กล่าวกันว่า เจ้าพระคุณสมเด็จฯ เป็นพระราชโอรสในพระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และตลอดจนชั้นสามัญชนทั่วไป ก็เข้าใจกันว่าเป็นเช่นนั้น แต่เรื่องนี้ไม่เป็นที่กระจ่างแจ้ง จึงไม่ขอยืนยัน มารดาชื่อเกสร (ธิดานายชัย) เดิมเป็นชาวบ้านตำบลท่าอิฐ อำเภอท่าโพธิ์ ต่อมาในสมัยหนึ่งการทำนาไม่ได้ผลเพราะฝนแล้งมาหลายปี จึงย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ ณ บ้านไก่อจัน (ท่าหลวง) อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่อย่างน้อยที่สุดท่านต้องเป็นเชื้อพระวงศ์ในราชวงศ์จักรี (ความปรากฏในจดหมายเหตุบัญชีน้ำฝน ของสมเด็จพระมหาสมณะเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เล่ม ๓ หน้า ๔๔ ว่า

"...วันเสาร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ (ต้น) ปีวอก จุล. ๑๒๓๔ เวลา ๒ ยาม สมเด็จพระพุฒาจารย์ถึง "ชีพิทักษ์...." ดังนี้แสดงให้เห็นว่าท่านต้องเป็นเชื้อพระราชวงศ์) กล่าวกันว่า เมื่อท่านเกิดแล้ว ขณะที่ท่านยังเป็นทารกนอนเบาะ มารดาพาท่านไปพักอยู่ที่บ้านตำบลไชโย จังหวัดอ่างทอง พอท่านสอนเดินได้ มารดาก็พาท่านมาอยู่ ณ บ้านตำบลบางขุนพรหม จังหวัดพระนคร สืบมา (ในกาลหลังท่านจึงได้สร้างพระพุทธรูปใหญ่ไว้ ณ ตำบลทั้งสามเป็นอนุสรณ์)

เมื่อเยาว์วัย ท่านได้รับการศึกษาอักษรสมัยในสำนักเจ้าคุณธรรมาธิบดี (เจ้าคุณธรรมาธิบดี เป็นชาวเวียงจันทน์ เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในวิปัสสนาธุระ มีคนนับถือมาก นามเดิมของท่าน เข้าใจว่าชื่อแก้ว) วัดอินทรวินัย (วัดนี้เป็นวัดโบราณ ใครสร้างไม่ปรากฏที่กล่าวในหนังสือ เรื่องตั้งพระราชอาณาเขตผู้ใหญ่ในกรุงรัตนโกสินทร์ว่า เจ้าพระคุณสมเด็จฯ เป็นผู้สร้างนั้น เห็นจะ หมายความว่า ท่านได้ปฏิสังขรณ์เป็นครั้งแรก เดิมเรียกว่า "วัดบางขุนพรหมนอก" ต่อมา พระองค์เจ้าอินทวงศ์ในกรมพระราชวังบวรฯรัชกาลที่ ๓ ทรงปฏิสังขรณ์ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็น วัดอินทาราม ภายหลัง (ในรัชกาลที่ ๖) ทางกรมพระยาฯพิจารณาเห็นว่านามพ้องกับ วัดอินทาราม (วัดบางยี่เรือใต้) คลองบางกอกใหญ่ จังหวัดธนบุรี จึงเปลี่ยนนามใหม่ว่า "วัด อินทรวินัย" ปรากฏสืบมาจนทุกวันนี้

พระพุทธรไสยาสน์ (หลวงพ่อต) วัดสะตือ อ.ท่าเรือ จ.พระนครศรีอยุธยา

พระมหาพุทธรพิมพ์ (หลวงพ่อต) วัดไชโยวรวิหาร จ.อ่างทอง

ครั้งอายุ ๑๒ ปี ในปีออก พ.ศ. ๒๓๔๓ ได้บรรพชาเป็นสามเณร (จะบรรพชาที่วัดสังเวชฯ หรือ วัดอินทวิหารไม่ทราบแน่ แต่สันนิษฐานว่าจะบรรพชาที่วัดอินทวิหาร ด้วยเป็นสำนักที่ท่านเคยอยู่และศึกษาอักษรสมัยมาแต่แรก) เจ้าคุณบวรวิริยเถร (อยู่) เจ้าอาวาสวัดสังเวชวิศยาราม (เวลานั้นเรียกว่าวัดบางลำพูบน) จังหวัดพระนคร เป็นอุปัชฌาย์ ต่อมาจะเป็นปีใดไม่ปรากฏ ได้ย้ายสำนักมาอยู่วัดระฆังฯ เพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมต่อไป

ในตอนเช้าพระคุณสมเด็จฯ จะย้ายมาอยู่วัดระฆังฯ นั้นมีเรื่องเล่าว่า คืบวันหนึ่งพระอาจารย์ (เห็นจะเป็นสมเด็จพุฒาจารย์ (นาค) เปรียญเอก) นอนหลับฝันไปว่ามีช่างเผือกเชือกหนึ่งเข้ามากินหนังสือพระไตรปิฎกในตู้ของท่านจนหมดสิ้น แล้วตกใจตื่น ท่านได้พิจารณาลักษณะการที่ฝันเห็นว่า "ชะรอยจะมีคนนำเด็กมาฝากเป็นศิษย์ และเด็กนั้นต้องกอบปรไปด้วยสติปัญญาอันสูงส่ง ต่อไปจะเป็นผู้ทรงคุณเป็นอย่างวิเศษผู้หนึ่ง" ครั้งรุ่งเช้าท่านจึงสั่งพระและเณรว่า วันนี้ถ้ามีใครนำเด็กมาขอให้รอยพบท่านให้จงได้ เผลอญในวันนั้น เจ้าคุณอรัญญิกได้พาสามเณรโตมาถวายเป็นศิษย์ศึกษาพระปริยัติธรรม พระอาจารย์นั้นก็ยินดีรับไว้ ด้วยพิเคราะห์เห็นพฤติการณ์เป็นจริงตามความฝัน

หลวงพ่อโต วัดอินทรวิหาร กรุงเทพมหานคร

สมเด็จพระอริยวงษญาณ (สุก ญาณสังวร)

เรื่องประวัติของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรฯ อันเนื่องด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น ได้ฟังผู้หลักผู้ใหญ่เล่ากันมาว่า ท่านได้เล่าเรียนในสำนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (นาค) เปรียญเอก วัดระฆัง เป็นพื้น และได้เล่าเรียนต่อสมเด็จพระอริยวงษญาณ (สุก ญาณสังวร)*บ้าง นอกจากนี้จะได้เล่าเรียน ที่ใดอีกบ้าง หาทราบไม่ เล่าว่าเมื่อเป็นนักเรียนท่านมักได้รับคำชมเชยจากครูบาอาจารย์เสมอว่ามีความทรงจำดี ทั้งมีปฏิภาณอดยอดเยี่ยม ดังมีเรื่องเล่าขานกันว่าเมื่อท่านเรียนพระปริยัติธรรมในสำนักสมเด็จพระสังฆราชนั้น ก่อนจะเรียนท่านกำหนดว่า วันนี้ท่านจะเรียนตั้งแต่นี้ถึงนั้น ครั้นถึงเวลาเรียนท่านก็เปิดหนังสือออกแปลตลอด ตามที่กำหนดไว้ท่านทำดังนี้เสมอ จนสมเด็จพระสังฆราชรับสั่งว่า "ขรัวโตเขามาแปลหนังสือให้ฟัง เขาไม่ได้มาเรียนหนังสือกับฉันดอก"

---

*สมเด็จพระอริยวงษญาณ พระนามเดิม สุก เป็นสมเด็จพระสังฆราชไทยพระองค์ที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร ได้รับการสถาปนาเมื่อปี พ.ศ. 2363 อยู่ในตำแหน่ง 3 ปี สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2365 พระชันษาได้ 89 ปี 242 วัน

ยังมีข้อนำประหลาดอีกอย่างหนึ่ง ที่ท่านเรียนรู้ปริยัติธรรมแต่ไม่เข้าแปลหนังสือเป็นเปรียญ (ในสมัยก่อนนั้น การสอบพระปริยัติธรรมไม่ได้ออกเป็นข้อสอบเหมือนทุกวันนี้ การสอบในครั้งนั้นต้องสอบพระปริยัติธรรมต่อพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระสังฆราช (สุก) ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป็นการสอบด้วยปากเปล่า สุดแต่ผู้เป็นประธานกรรมการ และกรรมการจะสอบถามอย่างไร ต้องตอบให้ได้ ถ้าตอบไม่ได้ก็หมายความว่าตกเพียงแค่นั้น) และแปลกยิ่งกว่านั้นก็คือ มีผู้เรียกท่านว่ามหาโตมาตั้งแต่แรกบวช (ปรากฏในบัญชีรายนามพระสงฆ์พระราชทานชั้นและสตัปกรณ์ราย ๑๐๐ ในงานพระราชพิธีวิสาขบูชา รัชกาลที่ ๓ วันแรม ๒ ค่ำ เดือน ๖ แต่ไม่ลงปี มีนามเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า "มหาโต เปรียญเอก บางแห่งว่า มหาโต เปรียญ ๔ ประโยคแรก) แต่บางคนเรียกว่า "ขรัวโต"

ทั้งนี้เพราะเห็นว่าท่านมักชอบทำอะไรแปลกๆ ไม่ซ้ำแบบใคร นี่เป็นเรื่องธรรมดาของอัจฉริยบุคคล ซึ่งตามปรกติคนส่วนมากไม่ค่อยเข้าใจในอัจฉริยภาพอันมีความหมายสูง อัจฉริยบุคคลแทบทุกท่านเมื่อยังมีชีวิตอยู่ มักจะมีผู้เข้าใจว่าบ้าเสมอ มีมติอยู่ข้อหนึ่งว่า อัจฉริยบุคคลและคนบ้านนั้นอยู่ห่างกันเพียงก้าวเดียว" ว่าถึงความรอบรู้พระปริยัติธรรม ปรากฏว่า ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช เป็นผู้แตกฉานในพระไตรปิฎก มีชื่อทั้งเป็นผู้เรียนก็เรียนเก่งกว่าใคร เป็นครูก็สอนได้ดีเยี่ยม มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย ศิษย์ที่เป็นเปรียญเอกและทรงสมณศักดิ์สูงคือ หม่อมเจ้าพระสมเด็จพรพุมารจารย์ (ทัต) วัดพระเชตุพน

เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช สิ้นชีพิตักษัย ณ หอสดมภ์วัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี เมื่อเวลา ๒ ยาม (๒๔.๐๐น.) วันเสาร์แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ (ต้น) ปีวอก จุลศักราช ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ คำนวณอายุได้ ๘๕ ปี ครองพรรษาได้ ๖๕ พรรษา

หม่อมเจ้าพระสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ทัต)

หม่อมเจ้าพระสมเด็จพระพุฒาจารย์ พระนามเดิม หม่อมเจ้าทัต ราชสกุลเสนีวงศ์ (9 ตุลาคม พ.ศ. 2365 - 10 มิถุนายน พ.ศ. 2443) อดีตเจ้าคณะอรัญวาสี เจ้าคณะใหญ่คณะกลาง ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม หลังจากสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) มรณภาพ ระหว่าง พ.ศ. 2415 — 2437 และ เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ระหว่าง พ.ศ. 2434 - 2443

พระเครื่อง “พระสมเด็จฯ”

พระสมเด็จฯ สร้างโดยพระคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ผู้เป็น “อมตะ” ของประเทศไทย ทรงได้รับการถวายพระเกียรติจากวงการนักนิยมพระเครื่องนามว่า “จักรพรรดิแห่งพระเครื่อง” ที่มีอายุยืนยาวนานกว่าหนึ่งศตวรรษ จัดเป็นโบราณวัตถุที่มีค่ามหาศาลชิ้นหนึ่งที่สูงด้วยค่านิยม และเลิศด้วยพุทธานุภาพอันสูงส่งในด้านกฤตยาคมและอนุภาพ มีพุทธานุภาพพิเศษทางด้านแคล้วคลาด และเมตตาตามหานิยม เป็นเลิศ สมเป็นยอดพระเครื่องอันดับหนึ่งของไทย อีกทั้งยังเป็นยอดสุดปรารถนาของนักสะสมพระเครื่องทุกๆ ไป ซึ่งเป็นที่ทราบกันว่า มวลสารวัสดุที่ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ นำมาผสมผสานเป็นเนื้อพระนั้น ได้แก่ ผงดินสอพอง ผงที่เกิดจากการเขียนอักขระเลขยันต์ หัวใจพระคาถาในกระดานชนวน แล้วลบเอาผง ได้ผงวิเศษคุณ 5 ประการ คือ ผงปลมั่ง ผงอิทธิเจ ผงตรีนิสิงเห ผงมหाराช และผงพุทธคุณ แล้วยังประกอบด้วยผงปูนขาว ได้จากเปลือกหอยนานาชนิดมาโขลกผสมเกสรดอกบัว เนื้อและเปลือกกล้วยหอมจันทร์ กล้วยน้ำว้า น้ำมันตั้งอ๊ว ขี้ธูปในพระอุโบสถ ขี้โคลใบเสมา น้ำอ้อย เศษอาหารที่ท่านเจ้าพระคุณฯ ฉ้น เศษขานหมาก ผงใบลานเผา ข้าวสุกก้นบาตร แร่ หินทราย ว่างต่างๆ และน้ำมันจันทร์ ที่ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ เก็บเอาไว้แล้ว ประจุพระพุทธานุภาพด้วยยอดพระคาถาพิเศษ “ชินบัญชรคาถา” ซึ่งท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ได้รจนาขึ้นไปด้วยสำนวนโวหารอันไพจิตร สำหรับใช้ในการบริการประจุพระพุทธานุภาพพระปฎิมากรรม ขนาดเล็ก ซึ่งเรียกว่า “พระเครื่อง” หรือ “พระสมเด็จฯ”

พระสมเด็จจอร์หัง วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

<http://www.amuletheritage.com/p-2.html>

การสร้างพระของท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ เล่ากันว่า ผู้แกะแม่พิมพ์ถวายคือ “หลวงวิจารณ์ เจียรนัณ” ช่างทองหลวงในราชสำนักล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ 4 และ สมเด็จพุฒาจารย์ (โต) ได้สร้างพระพิมพ์สมเด็จไว้หลายพิมพ์ ท่านผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวไว้ว่า ท่านสร้างประมาณ 73 พิมพ์ ที่นิยมในปัจจุบันมีอยู่ไม่กี่พิมพ์ พระปรมาจารย์ของท่าน คือ สมเด็จพะอริยวงษญาณ สมเด็จพะสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ทรงเป็นสมเด็จพะสังฆราชพระองค์ที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (ชาวบ้านทั่วไปมักเรียกพระองค์ว่า "สังฆราชไก่เถื่อน" เพราะรำลึกกันว่า ทรงฆ่าของวิปัสสนาธุระถึงขนาดทำให้ไก่เถื่อนเชื่องด้วยอำนาจพรหมวิหารได้) ซึ่งสมเด็จพุฒาจารย์ (โต) ได้ยึดแบบพิมพ์พระเครื่องของสมเด็จพะสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ได้แก่ “สมเด็จจอร์หัง” เป็นแบบอย่าง ซึ่งนับว่าเป็นต้นสกุลของพระสมเด็จฯ ที่มีชื่อเสียง เกียรติคุณ โด่งดังตราบเท่าทุกวันนี้

พุทธลักษณะของพระสมเด็จฯ เป็นพระพุทธรูปปฏิมาประทับนั่ง ปางสมาธิ การซ้อนพระ
ซงฆ์ (แข้ง) มีทั้งแบบราบและแบบขัดเพชร ห่มจีวร ปราศจากเครื่องทรง ประทับนั่งเหนือพระ
อาสนะ ฐานสิงห์ 3 ชั้น ภายใต้ประภามณฑล ลักษณะเป็นเส้นหวายผ่าซีก ผนังกรอบทรง
สี่เหลี่ยมผืนผ้า จำแนกพุทธลักษณะตามวัด 3 วัดที่สร้าง คือ วัดระฆังโฆสิตาราม วัดบางขุน
พรหม และ วัดเกศไชโย ดังนี้

★ พระสมเด็จวัดระฆังโฆสิตาราม

พระสมเด็จวัดระฆังโฆสิตาราม จำแนกตามความนิยม ได้ 4 พิมพ์

1. พระสมเด็จ วัดระฆัง พิมพ์พระประธานหรือพิมพ์ใหญ่ จากการพิจารณาพิมพ์ใหญ่
วงการพระเครื่องแบ่งแยกคร่าวๆ เป็น 4 แม่พิมพ์ (ความเป็นจริงเกิน 10 พิมพ์) คือ พิมพ์ใหญ่
เกศทะลุซุ้ม พิมพ์ใหญ่มีเส้นแซม พิมพ์ใหญ่เอวผาย พิมพ์ใหญ่อกกระบอก

2. พระสมเด็จ วัดระฆัง พิมพ์เจดีย์สามารถแบ่งได้คร่าวๆ เป็น 3 แม่พิมพ์ ได้แก่ พิมพ์ใหญ่ พิมพ์กลาง และ พิมพ์เล็ก ซึ่งความเป็นจริงแบ่งอย่างละเอียดน่าจะถึง 10 พิมพ์

<http://www.amuletheritage.com/p-1.html>

3. พระสมเด็จ วัดระฆัง พิมพ์ฐานแซม แยกย่อยได้ 2 แม่พิมพ์ คือ พิมพ์กร่อง และ พิมพ์อกตัน ซึ่งความเป็นจริงน่าจะมีพิมพ์ย่อยเกิน 10 พิมพ์

4. พระสมเด็จ วัดระฆัง พิมพ์เกศบัวตูม แยกได้ 3 แม่พิมพ์ คือ พิมพ์ใหญ่ พิมพ์กลาง และ พิมพ์เล็ก

<http://www.amuletheritage.com/p-1.html>

*เพิ่มเติม พระสมเด็จ วัดระฆัง พิมพ์ปรกโพธิ์

★ พระสมเด็จวัดบางขุนพรหม

สำหรับพระสมเด็จวัดบางขุนพรหมนั้น เสมียนตราด้วง ต้นตระกูล “ธนโกเศศ” ข้าราชการเสมียนตราในสมัยรัชกาลที่ 5 ท่านได้อาราธนาเรียนเชิญเจ้าประคุณสมเด็จโตเป็นองค์ประธานในการสร้างพระสมเด็จวัดบางขุนพรหมด้วยการสร้างพิมพ์เพิ่มเติมจากวัดระฆังอีก 6 แม่พิมพ์ ได้แก่ พิมพ์เส้นด้าย พิมพ์สังฆาฏิ พิมพ์ฐานคู่ พิมพ์อกครุฑ พิมพ์ปรกโพธิ์ และพิมพ์ไสยาสน์ การสร้างพระสมเด็จ บางขุนพรหมได้ดำเนินการขึ้น ในราว พ.ศ.2413 และสำเร็จเรียบร้อยก่อนที่สมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต) มรณภาพเพียง 2-3 ปี

1. พระสมเด็จวัดบางขุนพรหม พิมพ์พระประธานหรือพิมพ์ใหญ่

2. พระสมเด็จบางขุนพรหม พิมพ์เจดีย์

<http://www.amuletheritage.com/p-1.html>

3. พระสมเด็จบางขุนพรหม พิมพ์เส้นด้าย

4. พระสมเด็จบางขุนพรหม พิมพ์เกศบัวตูม

5. พระสมเด็จบางขุนพรหม พิมพ์ฐานแซม

6. พระสมเด็จบางขุนพรหม พิมพ์ฐานคู่

7. พระสมเด็จบางขุนพรหม พิมพ์ออกครุฑ

8. พระสมเด็จบางขุนพรหม พิมพ์ปรกโพธิ์

9. พระสมเด็จบางขุนพรหม พิมพ์สังฆวิ

แต่ละพิมพ์ที่กล่าวมานี้ มีแม่พิมพ์ที่แยกย่อยอีกหลายพิมพ์ เช่น สมเด็จพิมพ์เส้นด้าย จะมีพิมพ์เส้นด้ายใหญ่ เส้นด้ายแขนกลม เส้นด้ายแขนหักศอก เป็นต้น อย่างไรก็ตามในการสร้างพระสมเด็จวัดบางขุนพรหมเป็นแบบเร่งร้อน มวลสารผงวิเศษจึงมีน้อย หนักไปทางปูนเปลือกหอยเปลือกปู และในความเป็นจริงได้มีการแกะแม่พิมพ์ 4 แม่พิมพ์แบบวัดระฆังให้เป็นแม่พิมพ์ใหม่เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของวัดบางขุนพรหมด้วย ทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อจะทำให้ทันกำหนดเวลาบรรจุกรุ ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ขณะที่บรรจุกรุ พระสมเด็จวัดระฆังที่อยู่วัดระฆังบางส่วนก็ได้นำมาร่วมบรรจุกรุด้วย การพิจารณาจึงต้องละเอียดแยกให้ได้ว่า องค์ไหนคือ พระสมเด็จวัดระฆังฝากกรุ กับ สมเด็จวัดบางขุนพรหมยืมพิมพ์วัดระฆัง

★ พระสมเด็จวัดบางขุนพรหม กรุเจดีย์เล็ก

ประวัติ พระสมเด็จบางขุนพรหม (กรุพระเจดีย์เล็ก)

เมื่อครั้งที่ท่านเสมียนตราด้วงทำการบูรณะวัดบางขุนพรหมใน (วัดใหม่อมตรสในปัจจุบัน) นั้น ท่านได้สร้างพระเจดีย์องค์ใหญ่และบรรจุพระสมเด็จบางขุนพรหมไว้ในพระเจดีย์องค์ใหญ่นี้ ในช่วงเวลานั้นก็ได้มีการสร้างพระเจดีย์องค์เล็กเพื่อเป็นที่บรรจุอัฐิในองค์พระเจดีย์องค์เล็กเหล่านี้ (พระเจดีย์องค์เล็กมีจำนวนมากหลายองค์) และได้สร้างพระพิมพ์บรรจุในพระเจดีย์ด้วย ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๐๘ ได้มีผู้พบพระชุดหนึ่งในกรุพระเจดีย์เล็ก

พระกรุเจดีย์เล็กนี้สร้างขึ้นในปีใดยังไม่มีผู้ทราบแน่ชัด หากประมาณการจากสภาพเนื้อและคราบกรูของพระกรูนี้แล้วนับว่ามีความเก่ามาก อาจจะเป็นพระที่สร้างขึ้นมาพร้อมกับพระสมเด็จบางขุนพรหมก็ได้ หรืออาจจะเป็นพระที่สร้างขึ้นมาในภายหลังหากเป็นเช่นนั้นจากสภาพเนื้อพระและคราบกรูแล้วคงมีอายุน้อยกว่าพระสมเด็จบางขุนพรหมไม่มากนัก

พระกรุเจดีย์เล็กนี้นอกจากไม่ทราบปี พ.ศ. ที่สร้างแล้วผู้สร้างเป็นผู้ใดก็ยังไม่ทราบแน่ชัดเช่นกัน ได้แต่สันนิษฐานกันมีบางท่านว่าคงเป็นพระที่สร้างโดยท่านเสมียนตราด้วงซึ่งเป็นการสร้างพร้อมกับพระสมเด็จบางขุนพรหม ส่วนบางท่านมีความเห็นว่าน่าจะสร้างโดยท่านหลวงปู่ภู แห่งวัดอินทรวินัย

พระเครื่องกรุเจดีย์องค์เล็กมีทั้งหมด ๖ พิมพ์ คือ พิมพ์สมาธิ พิมพ์เจดีย์แหวกม่าน พิมพ์ยืนประทานพร พิมพ์ฐานคู่ พิมพ์สามเหลี่ยมฐานหมอน และ พิมพ์ไสยาสน์

1. พระสมเด็จบางขุนพรหม กรุพระเจดีย์เล็ก พิมพ์สมาธิ

2. พระสมเด็จบางขุนพรหม กรุพระเจดีย์เล็ก พิมพ์เจดีย์แหวกม่าน

3. พระสมเด็จบางขุนพรหม กรุพระเจดีย์เล็ก พิมพ์ยืนประทานพร

4. พระสมเด็จบางขุนพรหม กรุพระเจดีย์เล็ก พิมพ์ฐานคู่

5. พระสมเด็จบางขุนพรหม กรุพระเจดีย์เล็ก พิมพ์สามเหลี่ยมฐานหมอน

6. พระสมเด็จบางขุนพรหม กรุพระเจดีย์เล็ก พิมพ์ไสยาสน์

★ พระสมเด็จวัดเกตไชโย

พระสมเด็จวัดเกตไชโยมีประวัติการสร้างอย่างยาวนาน มีทั้งนำไปแจก และ บางส่วน
บรรจุกรุ พิมพ์ทรงมีจำนวนมากมายหลายพิมพ์ แต่ในการประกวดพระสมเด็จวัดเกตไชโยจะ
กำหนดไว้เพียง 3 พิมพ์ ได้แก่ พิมพ์ 7 ชั้น นิยม พิมพ์ 6 ชั้น ออกตัน และพิมพ์ 6 ชั้น ออกตลอด

เอกลักษณ์ พระสมเด็จ วัดเกตไชโย คือ มีขอบกระจก อกร่อง หูบายศรี

พระสมเด็จ วัดเกตไชโย พิมพ์ 7 ชั้น นิยม

พระสมเด็จ วัดเกตไชโย พิมพ์ 6 ชั้น ออกตลอด

★ พระบูชา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)

พระบูชา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ที่ฐาน
ด้านหน้าจารึก “สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)” เนื้อสำริดหล่อโบราณ

พระบูชา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) 100 ปี

พระบูชา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) 100 ปี วัดระฆังโฆสิตาราม ใต้ฐาน
ด้านหน้าจารึก “สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) อนุสรณ์ ๑๐๐ ปี เมื่อ ๒๒ มิ.ย.
๒๕๑๕” ส่วนด้านหลังตอกโค้ดและหมายเลข หน้าตัก 9 นิ้ว (22 ซม.) เนื้อสัมฤทธิ์

ตำนานการสร้างพระเครื่องของวัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร ธนบุรี นับตั้งแต่สมัย
สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) เรื่อยมาจนถึงสมัย หลวงปู่ภาค หลวงปู่หิน ฯลฯ ยังไม่มี
ครั้งใดที่มีการจัดสร้างอย่างเป็นทางการ ดังเช่น รุ่น "อนุสรณ์ฯ ๑๐๐ ปี" ซึ่งนับเป็นครั้งแรก
ของวัดระฆัง ที่มีการบันทึกประวัติทุกขั้นตอนของการจัดสร้างไว้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

ปฐมเหตุแห่งการจัดสร้างวัตถุมงคลรุ่นนี้ สืบเนื่องมาจากวัดระฆัง เป็นพระอารามหลวง
ชั้นโท ระดับวรมหาวิหาร ที่มีประวัติการสร้างมาตั้งแต่สมัยก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้
ถาวรวัตถุต่างๆ ที่สร้างในสมัยนั้น และได้ใช้มาจนถึงทุกวันนี้ มีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก
โดยเฉพาะ หอพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นที่เก็บรักษา พระธรรมคำสอน และเอกสารสำคัญต่างๆ
ของทางวัด จึงมีความจำเป็นต้องบูรณปฏิสังขรณ์อย่างเร่งด่วน โดยต้องใช้งบเป็นจำนวน
มาก ขณะที่กำลังของทางวัดเองยังมีไม่เพียงพอ

ขณะเดียวกัน ม.ล.เนืองพร สุทัศน์ (ผู้ริเริ่มโครงการจัดสร้างวัตถุมงคลรุ่นนี้) ได้อ่านพบ
วันมรณภาพ (บางแห่งใช้คำว่า "สิ้นชีพิตักษัย") ของ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) เมื่อวันเสาร์
แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ (ต้น) ปีวอก จุลศักราช ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕
ในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สิริรวมอายุได้ ๘๕ ปี พรรษา ๖๕ ซึ่งจะ
ครบ ๑๐๐ ปี ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๑๕ เห็นว่า เป็นนิมิตหมายกำหนดการที่

ดี ในการจัดสร้างวัตถุมงคล เพื่อระดมเงินทุนบูรณะหอพระไตรปิฎกดังกล่าว จึงได้ทำเป็นโครงการขึ้น โดยขอรับความเห็นชอบจาก พระราชธรรมภาณี รักษาการเจ้าอาวาสวัดระฆังฯ ใช้ชื่อโครงการว่า "โครงการสร้างปูชนียวัตถุเพื่อเป็นอนุสรณ์ครบ ๑๐๐ ปีแห่งมรณภาพของ เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) ณ วัดระฆังโฆสิตาราม จ.ธนบุรี"

โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจาก กองทัพเรือ โดยมี พล.ร.อ.จรรุญ เฉลิมเตียรณ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารเรือในขณะนั้น รับผิดชอบเป็นประธานคณะกรรมการดำเนินงาน พระราชธรรมภาณี รักษาการเจ้าอาวาสวัดระฆังฯ เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และ พล.ร.ท.อุดม สุทัศน์ ณ อยุธยา เจ้ากรมอู่ทหารเรือ เป็นประธานกรรมการดำเนินการฝ่ายฆราวาส

วัตถุมงคลที่ได้จัดสร้างขึ้นในครั้งนี้ ได้แก่

๑. พระพุทธรูปจำลอง (องค์พระประธานในพระอุโบสถ วัดระฆัง) ขนาดบูชา เนื้อนวโลหะ
๒. พระกริ่งจำลององค์พระประธาน เนื้อทองคำ และเนื้อนวโลหะ
๓. รูปเหมือนหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ขนาดบูชา เนื้อนวโลหะ
๔. รูปเหมือนหล่อลอยองค์สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) เนื้อทองคำ เงิน และนวโลหะ
๕. เหรียญรูปสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) เนื้อทองคำ เงิน และทองแดง
๖. พระเครื่องเนื้อผง พิมพ์สมเด็จ และพิมพ์รูปเหมือน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เสด็จฯ วัดระฆัง การจัดสร้างวัดถุมนงครุฑนี้ คณะกรรมการได้กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานอัญเชิญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ มาทรงเททองเป็นปฐมฤกษ์ ตามกำหนดฤกษ์ โอกาสนี้ได้เสด็จฯ ขึ้นทอดพระเนตรห่อพระไตรปิฎก และทรงร่วมกันปลูก ต้นจันทน์ที่หน้าห่อพระไตรปิฎกอีกด้วย

ในครั้งนั้นได้มีการบันทึกเหตุการณ์ถึงความอันน่าอัศจรรย์ใจในวันที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ไว้ว่า ระยะเวลาเป็นช่วง หน้าฝน กรมอุตุฯ ได้พยากรณ์จากสถิติในรอบ ๓๐ ปี ว่าจะมีเมฆมาก และจะมีฝนตกชุกตลอด ในช่วงปลายจนถึงค่ำ เกือบทั้งเดือนกันยายนของปีนั้น ซึ่งในคืนก่อนวันเสด็จฯ (๑๗ ก.ย.๒๕๑๔) ช่างได้ก่อสุเมเตาหล่อหลอมโลหะ ปรากฏว่าฝนได้ตกตลอดเวลา ต่อเนื่องมาจนถึงตอนบ่ายของ วันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๑๔ จนได้หยุดตกก่อนหน้าเวลาเสด็จฯ เพียง ๒-๓ ชั่วโมงเท่านั้น แต่ ท้องฟ้าก็คงฉ่ำไปด้วยฝน

แต่ด้วยอำนาจแห่งความศักดิ์สิทธิ์ และด้วยพระบารมีของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ปรากฏว่า เมื่อได้ฤกษ์ที่จะทรงเททอง ท้องฟ้าซึ่งฉ่ำไปด้วยฝน ได้กลับกระจ่างสว่างขึ้นทันที มีแสงดวงอาทิตย์อ่อนๆ สาดไปทั่วพิธี มณฑล ยิ่งความปิติอย่างแรงกล้าแก่ผู้ที่ได้ประสบพบเห็นโดยทั่วหน้ากัน นับเป็นเรื่องที่น่า อัศจรรย์ยิ่ง ขณะเดียวกัน รูปเหมือนสมเด็จพระ (โต) ขนาดเท่าองค์จริง ที่ทรงประกอบพิธีเททอง ในครั้งนี้ ทั้งๆ ที่สุ่มพิมพ์กลางฝนมาตลอด และเป็นของใหญ่ ซึ่งยากในการหล่อ แต่เมื่อทรงเททองแล้ว ปรากฏว่า เมื่อเอาดินพิมพ์ออกหมดแล้วพบว่า รูปเหมือนสมเด็จพระ โต เททองได้ เหมือนและดีบริสุทธิ์ ไม่มีชำรุดหรือเสียหายแม้แต่น้อย

ประวัติ วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร

วัดระฆังโฆสิตาราม เดิมเรียกว่า วัดบางหว้าใหญ่ เป็นวัดโบราณครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี คู่กับวัดบางหว้าน้อย คือ วัดอมรินทราราม ปีพุทธศักราช ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาเสียกรุงแก่พม่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้ทรงกู้อิสรภาพของไทยกลับคืนมาได้ และเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ พร้อมกับตั้งพระนครหลวงขึ้นใหม่เรียกว่า กรุงธนบุรี เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๓๑๑

พุทธศักราช ๒๓๑๒ หลังจากที่ทรงขึ้นครองราชย์แล้วก็ทรงใฝ่พระทัยเป็นธุระในพระพุทธานุภาพ พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์กวัดบางหว้าใหญ่ซึ่งเดิมเป็นวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง และทรงมีพระราชปรารภว่า พระไตรปิฎกคงกระจัดกระจายเสียหายเมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่า เพราะพม่าได้เผาบ้านเมืองและวัดวาอารามพินาศลง จึงมีพระราชประสงค์จะรวบรวมชำระสอบทานพระไตรปิฎกนั้นให้ถูกต้องครบถ้วนตามเดิม และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปอัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งยังมีบริบูรณ์อยู่เพราะพม่ายังไปทำลายไม่ถึง ประจวบกับสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต้องเสด็จพระราชดำเนินไปทำสงครามที่เมืองนครศรีธรรมราช เมื่อเสร็จราชการสงครามแล้วได้ทรงพบพระอาจารย์รูปหนึ่งมีชื่อว่า พระอาจารย์สี แต่เดิมพระอาจารย์สีรูปนี้อยู่ประจำที่วัดพนัญเชิง แขวงเมืองกรุงเก่า เป็นผู้มีความสามารถแตกฉานในพระไตรปิฎก ทั้งเป็นผู้ทรงคุณทางวิปัสสนาธุระ ซึ่งพระองค์ทรงรู้จักดี เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าแล้ว ท่านได้หนีไปอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงให้รวบรวมพระไตรปิฎกจากนครศรีธรรมราชได้

แล้ว เสด็จกลับกรุงธนบุรีพร้อมกันนั้นก็ได้อาราธนาพระอาจารย์สี่ร่วมมาในขบวนนั้นด้วยและโปรดเกล้าฯ ให้ครองวัดบางหว้าใหญ่ พร้อมทั้งทรงตั้งให้เป็นสมเด็จพระสังฆราชด้วย

กาลต่อมาได้มีพระราชดำรัสสั่งให้พระเถรานุเถระมาประชุมกันที่วัดบางหว้าใหญ่อีก แล้วทรงอาราธนาให้พระเถรานุเถระทั้งหลาย มีสมเด็จพระสังฆราช (สี) เป็นประธาน ทรงขอให้รับธุระสอบทานพระไตรปิฎกจึงได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจนสำเร็จเรียบร้อยบริบูรณ์ เป็นต้นฉบับที่ถูกต้องตามพระราชประสงค์ ณ วัดบางหว้าใหญ่

สมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระชนม์มได้ ๓๓ พรรษา รัับราชการอยู่ในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี มีบรรดาศักดิ์เป็น พระราชวรินทร์ ตำแหน่งเจ้ากรมพระตำรวจนอกขวา ทรงย้ายจากบ้านอัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามมาตั้งนิवासสถานอยู่ใกล้ๆ กับพระราชวังของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (ปัจจุบันคือกรมอุทหาารเรือ) ต่อมาได้รับพระกระแสรับสั่งของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีให้เป็นแม่ทัพไปตีเมืองโคราช ท่านจึงสั่งให้เรือหอพระตำหนักกับหอประทับนั่งมาปลุกถวายเป็นที่วัดบางหว้าใหญ่ ทางด้านทิศตะวันตกของพระอุโบสถ หลังคามุงจาก ฝาสำหรับอดกั้นห้องด้วยกระแจะ ทั้งนี้ตาม

สมเด็จพระสังฆราช (สี) ทรงดำรงตำแหน่ง พ.ศ. 2325 ลี้นพระชนม์ พ.ศ. 2337

ความตั้งพระทัยไว้แต่เดิมว่าจะยกถวายวัด (ปัจจุบัน พระอุโบสถหลังเก่ายกขึ้นเป็นพระวิหาร เป็นสถานที่ให้เข้าพระ) เมื่อล่วงรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ แล้วได้ทรงย้ายเมืองหลวงจากกรุงธนบุรีมาตั้งใหม่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เรียกชื่อว่า กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์ฯ และทรงโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาสมเด็จพระสังฆราช (สี) ที่ถูกถอดยศในสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรี มาครองวัดบางหว้าใหญ่ตามเดิม และรับสั่งให้พระสงฆ์วัดบางหว้าใหญ่และวัดโพธาราม (ปัจจุบัน คือ วัดพระเชตุพน อยุธยา) เข้ารับบิณฑบาตในพระราชวัง ผลัดเวรกันวัดละ ๗ วัน สมเด็จพระสังฆราช (สี) นี้ จึงนับว่าเป็นปฐมสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเจริญด้วยพระราชศรัทธาทรงบริจาคพระราชทรัพย์เป็นค่าจ้างจารจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นอักษรขอม เสร็จแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำไปถวายไว้ตามพระอารามหลวงทุกพระอาราม ยิ่งกว่านั้นทรงมี

พระราชดำริว่า “มูลนิธิแห่งพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎก ควรจะได้ชำระสอบทานเสียใหม่ อย่าให้อักขระพยัญชนะวิปลาสคลาดเคลื่อน ถ้าทิ้งไว้นานไปเบื้องหน้า สิ้นพระเถระานุเถระเหล่านี้แล้วพระไตรปิฎกจะวิปลาส การพระศาสนาจะเสื่อมโทรม” ฉะนั้น จึงได้เลือกพระภิกษุผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกได้ ๑๘ รูป ราชบัณฑิตอีก ๓๒ ท่าน เป็นคณะที่จะทำสังคายนาพระไตรปิฎก และได้มีพระราชดำรัสสั่งให้จัดวัดนิพพานาราม ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ดาราม (ปัจจุบัน คือ วัดมหาธาตุ อยู่ใกล้ๆ ท่าพระจันทร์) เป็นสถานที่ทำสังคายนา ครั้นถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ ปีวอก สัมฤทธิ์ศก พุทธศักราช ๒๓๓๑ เวลาบ่าย ๓ นาฬิกา มีพระราชดำรัสสั่งให้อาราธนาพระสงฆ์การกะ มีสมเด็จพระสังฆราช (สี) เป็นประธานประชุมพร้อมกันในพระอุโบสถวัดพระศรีสรรเพชญ์ดาราม พระสงฆ์เถระที่นั่งพร้อม

ด้วยราชบัณฑิตประชุมกันชำระสอบทานพระไตรปิฎก สิ้นเวลาถึง ๕ เดือน จึงเสร็จการ
สังคายนาสมพระราชประสงค์ นับเป็นครั้งที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งสมเด็จพระสังฆราช
แห่งวัดบางหว้าใหญ่ได้เป็นประธานร่วมกิจพระศาสนาในครั้งนั้น

อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อได้ทรงเป็นองค์ศาสนูปถัมภกในการ
สังคายนาแล้ว ได้มีพระราชปรารภถึงพระตำหนักและหอประทับนั่งที่ได้รื้อไปปลูกไว้ที่วัดบาง
หว้าใหญ่ สมัยที่พระองค์ทรงพระยศเป็นพระราชาธิบดี รับราชการในสมเด็จพระเจ้ากรุง
ธนบุรี ทรงมีพระราชประสงค์จะปฏิสังขรณ์ปรับปรุงให้มั่นคงสวยงามยิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีพระราช
ประสงค์จะยกขึ้นเป็นหอพระไตรปิฎก จึงทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้สืบถามเรื่องระฆังของ
วัดบางหว้าใหญ่ซึ่งเป็นระฆังที่มีเสียงไพเราะยิ่งนัก ที่ขุดได้ในวัดนั้นว่าขุดได้ ณ ที่ใด และได้ทรง
ทราบจากพระเถระผู้เฒ่าว่า ขุดได้ทางทิศพายัพของพระอุโบสถ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของ
พระอุโบสถหลังเก่า) จึงมีพระราชดำรัสสั่งให้ขุดสระขึ้นในที่ขุดเจอระฆังนั้น โดยรับสั่งให้สร้าง

เขื่อนรอบสระ เรียงอิฐก่อด้วยดินเหนียว (ปัจจุบันนี้ทางวัดได้เอาปูนโบกกันกันดินทลายลง) เมื่อปรับปรุงสถานที่เสร็จแล้ว จึงรับสั่งให้เรือพระตำหนักและหอประทับนั่งจากที่เดิมมาปลูกลงในสระ เป็นรูปเรือ ๓ หลังแปด หอด้านใต้ลักษณะเป็นหอนอน หอกกลางเป็นห้องโถง หอด้านเหนือเข้าใจว่าเป็นห้องรับแขก ของเดิมเป็นหลังคามุงจาก ได้เปลี่ยนเป็นมุงกระเบื้อง ชายคาเป็นรูปเทพพนมเรียงรายเป็นระยะๆ เปลี่ยนฝาสำหรับดักน้ำตัดตะเสียบกระแซงเป็นขัดด้วยหน้ากระดานไม้สักระหว่างลูกสกล ใช้แผ่นกระดานไม้สักเทียบฝาภายในแล้วเขียนรูปภาพต่างๆ บานประตูด้านใต้เขียนลายรดน้ำ บานประตูหอกกลางด้านตะวันออกแกะเป็นลายกนก วายุกฤษ์ ประกอบด้วยกนกเครือเถา บานซุ้มประตูนอกชานแกะเป็นมังกรลายกนกดอกไม้ภายนอกติดคันทวยสวยงามเสร็จแล้วทรงสร้างตู้พระไตรปิฎกขนาดใหญ่เขียนลายรดน้ำ ๒ ตู้ เพื่อให้สมกับที่ได้ตั้งพระไตรปิฎก และประดิษฐานไว้ในหอด้านเหนือ ๑ ตู้ หอด้านใต้ ๑ ตู้ กิจกรรมเนื่องด้วยหอพระไตรปิฎกนี้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อยู่ในความควบคุมของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อครั้งยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร เป็นผู้อำนวยการสร้าง โดยเฉพาะลายรดน้ำและ

ลายแกะสลัก นัยว่าเป็นผีพระหัตถ์ของพระองค์ กับครูช่างที่มาจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อการปฏิสังขรณ์ซ่อมสร้างเสร็จแล้ว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดพระราชพิธีฉลองหอพระไตรปิฎก และเสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลด้วยพระองค์เองเมื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศลแล้วได้ทรงปลูกต้นจันทน์ไว้รอบสระ ๘ ต้น (ปัจจุบันเหลือเพียงต้นเดียว) เสร็จแล้วทรงประกาศพระราชอุทิศให้เป็นหอพระไตรปิฎก แต่มีผู้เรียกกันว่า ตำหนักจันทน์ และทรงขอระฆังเสียงดีลูกนั้นไปไว้ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงสร้างหอระฆังจตุรมุขพร้อมทั้งระฆังอีก ๕ ลูก พระราชทานไว้แทน เพราะเหตุแห่งการขุดระฆังได้ จึงได้ชื่อตามที่ประชาชนเรียกว่า วัดระฆัง ตั้งแต่นั้นมา

มีเรื่องเล่ากันว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ จะทรงเปลี่ยนชื่อเป็น วัดคันธาราม แต่ชื่อนี้ไม่มีใครเรียก จึงเป็นชื่อ วัดระฆัง ตามเดิม

ในยุคต้นแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ วัดบางหว้าใหญ่นี้เป็นวัดในความอุปถัมภ์ของเจ้านายในวังหลัง สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิง กรมพระยาเทพสุดาวดี พระนามเดิม सा เป็นสมเด็จพระพี่นางพระองค์ใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และเป็นพระชนนีของกรมพระราชวังบวรสถานพิมุข (วังหลัง) ทรงมีตำหนักที่ประทับอยู่ใกล้กับวัดบางหว้าใหญ่ จึงได้ทรงปฏิสังขรณ์ทั่วพระอาราม ส่วนพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเจริญด้วยพระราชศรัทธาได้ทรงสร้างพระปราสาทใหญ่ขึ้น ๑ องค์ ที่หน้าพระอุโบสถ (หลังเก่า) พระราชทานช่วยสมเด็จพระพี่นางพระองค์นั้นและได้มีพระราชดำรัสสั่งให้เรือตำหนักปิดทองที่เรียกกันว่าตำหนักทอง อันเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งตั้งอยู่ในพระราชวังเดิมมาปลูกไว้ที่วัดระฆังโฆสิตาราม ทางด้านทิศใต้ของพระอุโบสถ ทรงอุทิศเป็นสังฆบูชาถวายให้เป็นที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราช (สี) กรมพระราชวังบวรสถานพิมุข เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ พระนามเดิมว่า ทองอิน ซึ่งเป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิง กรมพระยาเทพสุดาวดี ทรงถวายตำหนักแดงหนึ่งหลัง ฝารูปปะกน กว้างประมาณ ๔ วาเศษ ระเบียงกว้างประมาณ ๑ วา ๒ ศอก ยาวประมาณ ๘ วาเศษ ฝาประจัน ห้องเขียนรูปภาพอสุภต่างๆ ชนิด

มีภาพพระภิกษุเจริญอธิษฐานกรรมฐาน เดียวนี้ภาพเหล่านี้นสูญหายหมดแล้ว คงอยู่แต่ตำหนัก
สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ กับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศ
รานุวงศ์ เคยเสด็จทอดพระเนตร และทรงมีพระดำรัสว่า กุฎีหลังนี้ แต่เดิมเป็นที่ประทับทรง
กรรมฐานของพระเจ้ากรุงธนบุรี เรียกกันว่า ตำหนักแดง ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือของพระ
อุโบสถหลังใหม่ พุทธศักราช ๒๓๓๗ สมเด็จพระสังฆราช (สี) สิ้นพระชนม์ เมื่อทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงแล้ว โปรดให้อัญเชิญพระอัฐมาบรรจุไว้ในรูปพระศรีอาริย์แล้ว
ยกขึ้นประดิษฐานไว้บนมุขของพระปราสาททิศตะวันออก (ปัจจุบัน รูปพระศรีอาริย์
ประดิษฐานอยู่ที่วิหารสมเด็จพระสังฆราชสี) ปั้นรูปพัตยศัตตที่ซุ้มมุขเป็นเครื่องหมายพระยศ
พระแทนบุชบกมालาลายรดน้ำ กระจังลายแกะปิดทอง เป็นพระแทนที่ประทับตามพระ
เกียรติยศของสมเด็จพระสังฆราชและเสลียงรูงา ของทั้งสองอย่างนี้ยังรักษาไว้ในวัดระฆังโฆสี
ตาราม (ห้องพิพิธภัณฑ) เพราะทางราชการในอดีตไม่ได้เรียกคืน

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระประชวร ใกล้เคียงสวรรคต จึงมีพระราชดำรัสสั่งว่า ฉัตรกั้นพระเมรุ เมื่อเสร็จการพระเมรุแล้ว ขอให้นำไปถวายพระประธาน วัดระฆัง ครั้นถึงวันพฤหัสบดี แรม ๓ ค่ำ เดือน ๙ พุทธศักราช ๒๓๕๒ ก็ทรงสวรรคต เหตุนี้ ฉัตรกั้นพระประธานในพระอุโบสถวัดพระระฆังโฆสิตารามจึงเป็นเสวตฉัตร ๙ ชั้น แต่เดิม เสวตฉัตรองค์นี้กั้นถวายพระประธานในพระอุโบสถหลังเก่า (ปัจจุบันเป็นพระวิหาร) ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ เกิดไฟไหม้เสนาสนะสงฆ์ ลูกหลานตั้งแต่ทิศใต้ล้อมไปจนถึงทิศตะวันตก ใกล้เคียงถึงตำหนักจันทน์ (หอพระไตรปิฎก) ไฟจึงดับลง ตำหนักทองซึ่งเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพระราชวังเดิม ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดให้รื้อมาปลูกไว้ที่วัดระฆังโฆสิตารามก็ถูกไฟไหม้ด้วย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ และขยายเขตวัดทางด้านทิศเหนือให้กว้าง

ออกไป พร้อมกันนั้น กรมหมื่นนราเทเวศร์ (ได้ทรงกรมหลวงในรัชกาลที่ ๓) พระโอรสในกรมพระราชวังหลัง เจ้าฟ้ากรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ ได้ทรงสร้างพระเจดีย์โดยเสด็จพระราชกุศล กรมละหนึ่งองค์ภายในกำแพงพระอุโบสถด้านทิศเหนือ และได้ทรงสร้างเสนาสนะสงฆ์เพิ่มขึ้นอีกในเนื้อที่ที่ได้ขยายออกไป ได้อัญเชิญพระประธานหล่อมาประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถที่ทรงสร้างขึ้นใหม่จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้นำเศวตฉัตรในพระอุโบสถหลังเก่ามาขึ้นพระประธานองค์ใหม่ พระประธานองค์เก่านั้น ของเดิมองค์เล็ก ปั้นด้วยปูน มีเสาคอนกรีตขนาดย่อมเป็นแกน ไม่ใหญ่โตอย่างเดี๋ยวนี้นี้ และผูกพันทรุดโทรมมาก สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ม.ร.ว. เจริญ อิศรางกูร) ครั้งยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมไตรโลกาจารย์ เจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม ได้ให้ช่างปั้นชาวบ้านช่างหล่อหลายคนด้วยกันที่สืบได้ ๑ คน คือนายจำเริญ พัฒนางกูร ร่วมกันปั้นรูปพระประธานทับพระประธานองค์เก่าจึงดูใหญ่โตขึ้นจนไม่น่าเชื่อว่าจะใช้เศวตฉัตรองค์นี้กันถวายได้

ส่วนพระประธานองค์ปัจจุบันนี้ สืบไม่ได้ความว่านำมาจากไหน เป็นแต่ได้รับคำบอกเล่าจากพระครูเมธังกร (ทอง) ว่า สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ม.ร.ว.จำเริญ อิศรางกูร) ได้เล่าให้ฟังว่า สมเด็จฯ เมื่อยังดำรงตำแหน่งพระราชอาคันตุกะชั้นเทพ ได้ถามพระผู้เฒ่ารูปหนึ่งถึงเรื่องพระประธาน พระผู้เฒ่ารูปนั้นทั้งชาววัดและชาวบ้านเรียกท่านว่า เสด็จสระ เพราะท่านอยู่บนหอไตรที่ตั้งอยู่ในสระ ความจริงท่านไม่ได้เป็นเจ้าของเป็นนายอะไร เป็นเพราะหม่อมเจ้าพระพุทธบาทปิลันท์ (ม.จ.ทัต เสนีวงศ์) อดีตเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม เรียกท่านว่าหลวงพี ท่านก็เลยตั้งความนับถือตัวเองเป็นเจ้าของ ประกอบกับท่านมีสติคุ่มดีคุ่มร้ายอยู่ด้วย เมื่อใครจะพูดจะถามกับท่านต้องเรียกว่า เสด็จ ถ้าไม่เรียกอย่างนั้นจะไม่ยอมพูดด้วย พระผู้เฒ่ารูปนี้แหละได้เรียนให้สมเด็จฯ ทราบว่า เมื่อท่านยังเป็นเด็กรู้ความแล้ว เห็นเขาขนพระเป็นท่อนๆ ใส่เรือมาขึ้นที่ท่าต้นไศก (ที่ริมเขื่อนหน้าวัดระฆังโฆสิตาราม ใกล้ศาลาท่าน้ำวัดมีต้นไศกต้นใหญ่ประมาณ ๒ อ้อมเศษ ปัจจุบันไม่มีแล้ว) แล้วขนเอาไปในพระอุโบสถ ทราบเพียงเท่านี้ สมเด็จฯ จึงทราบว่าพระประธานในพระอุโบสถวัดระฆังโฆสิตารามเป็นพระหล่อไม่ใช่พระปูนปั้น พระประธานองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองสำริด ปางสมาธิ หน้าตักกว้างประมาณ ๔ ศอกเศษ

เบื้องพระหัตถ์มีรูปพระสาวก ๓ องค์ นั่งประนมมือดูรับพระพุทธรูปโอวาท พระประธานองค์นี้
ได้รับการยกย่องว่างามมาก จนเป็นที่ปรากฏในกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ
ปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช ในคราวเสด็จพระราช
ดำเนินมาถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดระฆังโฆสิตาราม ได้มีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ใกล้เคียงว่า
ไปวัดไหนไม่เหมือนมาวัดระฆัง พอเข้าประตูโบสถ์ พระประธานยิ้มรับฟ้าทุกที ด้วยเหตุนี้จึง
ทรงถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตน์ราชวรภรณ์ และมหาปรมาภรณ์ช้างเผือกแก่พระ
ประธานองค์นี้เป็นพิเศษและพระราชดำรัสนี้เป็นที่ซาบซึ้ง ได้เล่าสืบกันมาจนทุกวันนี้ นับเป็น
พระมหากุณาธิคุณที่ทางวัดระฆังโฆสิตารามได้รับพระราชทานมา เสวตฉัตรองค์นี้ ของเดิม

เป็นผ้าตาดขาวเก่ามาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาธีรราชเจ้า ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนเป็นผ้าขาวลายฉลุปิดทองใช้โครงของเก่า และในปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ ได้มีการเปลี่ยนผ้าให้เป็นตามแบบเดิมอีกครั้งหนึ่งโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงพระกรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนใหม่ เพราะเก่ามาก ซึ่งนับว่าเป็นพระมหากุณาธิคุณ เนื่องด้วยมหากุศล

อนึ่ง เศวตฉัตรนี้เป็นฉัตร ๙ ชั้น มีผู้คนพูดกันต่อๆ มาว่า มีพระอัฐิ หรือพระอังคาร ของเจ้านายผู้สูงศักดิ์ บรรจุอยู่ใต้ฐานพระประธาน แต่ก็ได้รับความไม่แน่นอนนักว่าเป็นของเจ้านายพระองค์ใด ถ้าพิจารณาตามพระราชพิธีทักษิณานุประทานงานสงกรานต์ระดับปรกรณ์ผ้าคู่ที่พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยแล้ว เจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีกษัตริย์ประจำพระอัฐิสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิง กรมพระยาเทพสุดาวดี สมเด็จพระพี่นางพระองค์ใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก บางปีก็เปลี่ยนเป็นประจำพระอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ผู้ทรงเป็นพระบรมราชจักรีวงศ์ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๐๑ เจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตารามได้ประจำพระอัฐิ สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงกรมพระยาเทพสุดาวดีตลอดมา

ในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสร้างตำหนักเก่งหนึ่งหลัง อยู่ทางทิศใต้ของวัด เหตุที่ทรงสร้างตำหนักเก่ง มีเรื่องเล่าว่า วันหนึ่งความชังนำช่างพระที่นั่ง ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ออกอาบน้ำในเวลาเช้าที่ท่าช่างวังหลวง เมื่อความชัง ได้อาบน้ำให้แล้วขึ้นจากท่า ช่างกลับไม่ยอมเข้าโรง วิ่งอาละวาดไล่คนที่เดินผ่านไปมาตั้งแต่ ท่าช่างถึงหลักเมือง และวนเวียนอยู่แถวนั้นตั้งแต่เช้าจนถึงเที่ยงเศษก็ยังไม่ยอมกลับเข้าโรง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบ จึงทรงมีพระราชดำรัสสั่งให้อารานา สมเด็จพระพนรัต (ทองดี) วัดระฆังโฆสิตาราม ให้ไปช่วยนำช่างเข้าโรง เพราะทรงทราบว่า สมเด็จพระพนรัตนี้มีความรู้ทางคชศาสตร์ และท่านก็ได้ช่วยจัดการนำช่างเข้าโรงได้อย่าง ง่ายดายสมพระราชประสงค์ และในการปราบช่างของสมเด็จพระพนรัตในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (เรียกตามการทรงสถาปนาของรัชกาลที่ ๔) ได้ประทับ ทอดพระเนตรอยู่กับพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่หน้าโรงทานช่าง

ประตวิเศษไชยศรี ได้ทรงเห็นความสามารถของสมเด็จพระพนรัตน์ จึงเป็นเหตุให้พระองค์ท่านเกิดความเลื่อมใสในวิชาคชศาสตร์ ต่อมาจึงได้ทรงให้สร้างตำหนักเก่งไว้ที่วัดระฆังโฆสิตาราม และเมื่อทรงผนวชแล้วได้เสด็จไปประทับจำพรรษาอยู่ที่ตำหนักที่ทรงสร้างไว้

สมเด็จพระสมมตอมรพันธ์ และสมเด็จพระฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ประทานข้อสังเกตในหนังสือตั้งพระราชาคณะกรุงรัตนโกสินทร์ไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงผนวชที่วัดระฆังโฆสิตารามนี้ เพราะเหตุว่าได้ทรงนับถือในสมเด็จพระองค์นี้มาก ที่วัดระฆังโฆสิตารามนี้ ยังมีพิธีสวดพระกฐินแปลกจากวัดอื่นๆ ท้าวพระราชอาณาจักร คือพระคู่สวดเมื่อจะสวดญัตติทุติยกรรมจะยืนขึ้นสวดตั้งแต่ต้นไปจนจบ ทำนองสวดแบบสวดภาณยักษ์ เล่าสืบกันมาว่า สมัยสมเด็จพระสังฆราช (สี) เป็นอธิบดีสงฆ์ การสวดกฐินนั่งสวดก่อนพอสวดถึง ยสส น ขมติ โส ภาเสยย พระคู่สวดนั้นต้องลุกขึ้นยืนสวดตั้งแต่ ทินนํ.....ไปจนจบมาถึงสมัยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) เป็นอธิบดีสงฆ์ ท่านขอให้ยืนสวดตั้งแต่ต้นไปจนจบทีเดียว โดยท่านอ้างว่า เมื่อยืนสวดแล้วก็ยืนเสียให้ตลอดไป จึงเป็นประเพณีมาจนถึงทุกวันนี้

ประวัติ ปุชณียวัตถุ วัดระฆังโฆสิตาราม

พระประธานยิ้มรับฟ้า เป็นพระพุทธรูปเนื้อทองสำริด ปางสมาธิ หน้าตักกว้างประมาณ ๔ ศอกเศษ เบื้องพระพักตร์มีรูปพระสาวก ๓ องค์ นั่งประนมมือดูจรับพระพุทธรูปโอบบาท พระประธานองค์นี้ได้รับการยกย่องว่างดงามมาก

จนปรากฏว่าครั้งหนึ่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จมาถวายผ้าพระกฐิน ณ วัดระฆังโฆสิตาราม ได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ใกล้ชิดว่า ไปวัดไหนไม่เหมือนมาวัดระฆังพอเข้าประตูโบสถ์พระประธานยิ้มรับฟ้าทุกที ด้วยเหตุนี้จึงทรงถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์นพรัตนราชวราภรณ์ และมหาปรมาภรณ์ช้างเผือกแด่พระประธานองค์นี้เป็นพิเศษ และพระประธานองค์นี้ก็ได้ชื่อว่า พระประธานยิ้มรับฟ้า ตั้งแต่นั้นมา

พระปรางค์องค์ใหญ่ รัชกาลที่ ๑ ทรงมีพระราชศรัทธาสั่งสร้างพระปรางค์ พระราชทานร่วมกุศลกับสมเด็จพระพี่นางพระองค์ใหญ่ (สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิง กรมพระยาเทพสุดาวดี พระนามเดิม सा) ตั้งอยู่หน้าพระวิหาร ได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ว่า เป็นพระปรางค์ที่ทำถูกแบบที่สุดในประเทศไทย พระปรางค์องค์นี้จัดเป็นพระปรางค์แบบ สถาปัตยกรรมรัตนโกสินทร์ยุคต้น ที่มีทรวดทรงงดงามมาก จนยึดถือเป็นแบบฉบับของพระปรางค์ที่สร้างในยุคต่อมา

พระเจดีย์ ๓ องค์ สร้างโดยเจ้านายวังหลัง ๓ องค์ คือ กรมหมื่นนราเทเวศร์ (พระองค์เจ้าชายपाल ต้นสกุล ปาลกะวงศ์) กรมหมื่นนเรศร์โยธี (พระองค์เจ้าชายบัว) และกรมหมื่นเสนีย์บริรักษ์ (พระองค์เจ้าชายแดง ต้นสกุล เสนีวงศ์) สร้างโดยเสด็จพระราชกุศลในรัชกาลที่ ๓ เมื่อคราวสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ เป็นเจดีย์ย่อเหลี่ยมไม้ยี่สิบ ทรงจอมแห ทรวดทรงงดงามมาก แต่เป็นเจดีย์ขนาดย่อม ตั้งอยู่ด้านทิศเหนือของพระอุโบสถหลังปัจจุบัน

พระอุโบสถ ทรงแบบรัชกาลที่ ๑

พระอุโบสถ เป็นทรงแบบรัชกาลที่ ๑ หลังคา ๓ ชั้น มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ และ
คันทวยสลักเสลาอย่างสวยงาม บริเวณมุขด้านหน้าและหลังทำปีกนกคลุมมุขอยู่ในระยะ
โขราหน้าจั่ว ตอนใต้จั่วหรือหน้าบัน ที่จำหลักลายพระนารายณ์ทรงครุฑ ประดับลายกนกปิด
ทองอย่างประณีต เจาะเป็นช่องหน้าต่าง ๒ ช่อง แทนแผงแรคสองเหนือประตูหน้าต่างรอบ
พระอุโบสถติดกระจังปูนปั้นปิดทองทำเป็นรูปซุ้มบนบานประตูหน้าต่างด้านนอกเขียนลายรด
น้ำปิดทองมีรูปประฆังเป็นเครื่องหมาย ด้านในเขียนภาพทวารบาลยืนแท่นระบายสิ่งดงาม
บริเวณฝาผนังภายในพระอุโบสถโดยรอบเขียนภาพจิตรกรรมที่ได้รับการยกย่องว่าฝีมืองดงาม
มาก โดยผนังด้านหน้าพระประธานเขียนเป็นภาพพระพุทธเจ้าแสดงยมกปาฏิหาริย์ก่อนเสด็จ
ขึ้นไปจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และตอนเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ด้านหลังพระ
ประธานเขียนภาพพระมาลัยขณะขึ้นไปนมัสการพระมหาจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เบื้อง
ล่างเขียนภาพสัตว์นรกในอาการต่างๆ ภาพฝาผนังส่วนที่เหลือ เบื้องบนเขียนเป็นเทพชุมนุม
ตอนล่างเขียนภาพทศชาติ ซึ่งเขียนได้อย่างมีชีวิตชีวาอ่อนช้อยและแสงสีเหมาะสมกับเรื่องราว
ภาพเหล่านี้เขียนโดย พระวรรณวาดจิตร (ทอง จารุจิตร) จิตรกรเอกในสมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อ
ราว พ.ศ. ๒๔๖๕ ครั้งมีการบูรณะซ่อมแซมพระอุโบสถในรัชกาลนั้น

ต้นโพธิ์ลังกา เป็นต้นโพธิ์พันธุ์ลังกา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
ได้รับมาในรัชสมัยของพระองค์ และโปรดเกล้าฯ ให้นำไปปลูกตามพระอารามหลวงต่างๆ ตาม
ประวัติกล่าวว่า ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงปลูกต้นโพธิ์ที่วัดระฆังโฆสิตารามนี้ด้วยพระองค์
เอง

ตำหนักแดง เป็นเรือนไม้สักฝาปะกนกรมพระราชวังบวรสถานพิมุขทรงยกถวายเป็นวัดระฆังโฆสิตารามเพื่อปลูกเป็นกุฏิสงฆ์ ปัจจุบันอยู่ภายในบริเวณคณะ ๒ เชื่อกันว่าเป็นตำหนักสำหรับทรงกรมฐานของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พระเจ้าตากสิน) สันนิษฐานจากพระดำรัสของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งได้ตรัสกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัตติวงศ์ เมื่อเสด็จมาทอดพระเนตรกุฏินี้ว่า นี่เป็นตำหนักปรกของพระเจ้ากรุงธนบุรี หลักฐานที่นำมาอ้างอิงคือฝาประจันที่ใช้กันห้องภายในตำหนักเดิม เขียนรูปอสุภต่างๆ ชนิด และมีภาพพระภิกษุเจริญกรรมฐาน ซึ่งสอดคล้องกับพระอุปนิสัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แต่ปัจจุบันภาพเหล่านี้ลบเลือนหายไปหมดสิ้นแล้ว

หอพระไตรปิฎก เป็นรูปเรือน ๓ หลังแฝด หอด้านใต้ลักษณะเป็นหอนอน หอ กลาง เป็นห้องโถง หอด้านเหนือเข้าใจว่าเป็นห้องรับแขก ของเดิมเป็นหลังคามุงจาก ได้เปลี่ยนเป็น มุงกระเบื้อง ชายคาเป็นรูปเทพพนมเรียงรายเป็นระยะๆ เปลี่ยนฝาสำหรับัดไม้ขัดตะเสียบ กระแซงเป็นขัดด้วยหน้ากระดานไม้สักกระหว่างลูกสกล ใช้แผ่นกระดานไม้สักเสียบฝาภายใน แล้วเขียนรูปภาพต่างๆ บานประตูด้านใต้เขียนลายรดน้ำ บานประตูหอกกลางด้านตะวันออก แกะเป็นลายกนกวายุภักษ์ ประกอบด้วยกนกเครือเถา บานซุ้มประตูนอกชานแกะเป็นมังกร ลายกนกดอกไม้ภายนอกติดคันทวยสวยงาม ภายในมีตู้พระไตรปิฎกขนาดใหญ่เขียนลายรดน้ำ ๒ ตู้ ประดิษฐานไว้ในหอด้านเหนือ ๑ ตู้ หอด้านใต้ ๑ ตู้ หอพระไตรปิฎกนี้ตั้งอยู่ภายในเขต พุทธาวาส ทิศใต้ของพระอุโบสถ

หอพระไตรปิฎกหลังเล็ก อยู่หน้าตำหนักแดง ในคณะ ๒ เป็นเรือนไม้ฝาปะกน ปิดทอง ทาสีเขียวสด ประตุน้ำต่างเขียนลายรดน้ำสวยงามมาก

พระวิหารสมเด็จพระสังฆราช (สี) ตั้งอยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ หลังคามุงกระเบื้องเคลือบติดคันทวยตามเสาอย่างสวยงาม หน้าบันทั้งสองด้านจำหลักรูปฉัตร ๓ ชั้น อันเป็นเครื่องหมายพระยศสมเด็จพระสังฆราช วิหารหลังนี้เดิมหลังคาเป็นทรงปั้นหยา เรียกว่า ศาลาเปลื้องเครื่อง ต่อมา พระราชธรรมภาณี (ละมุล) อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๑๐ ได้เปลี่ยนเป็นหลังคาทรงไทย มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ เพื่อประดิษฐานพระอัฐิสมเด็จพระสังฆราช (สี) ซึ่งเดิมบรรจุอยู่ในรูปพระศรีอาริยมุตไตรย ประดิษฐานในซุ้มพระปรารักษ์ของวัดระฆังโฆสิตาราม ต่อมาได้ย้ายมาไว้ที่พระวิหารที่ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่เพื่อยกย่องพระเกียรติของพระองค์

ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๖.๖๐ เมตร ยาว ๔๐.๘๐ เมตร สร้าง ในสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นอาคาร คอนกรีตเสริมเหล็ก ทรงไทย

ทำเนียบเจ้าอาวาส วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร

วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีมาจนถึงยุคปัจจุบันนี้ มีอธิบดีสงฆ์ปกครองวัดมาแล้ว ๑๑ รูปด้วยกัน ดังนี้

รูปที่ ๑ สมเด็จพระสังฆราช (สี) พ.ศ. ๒๓๑๒ - ๒๓๓๗

รูปที่ ๒ พระพนรัตน์ (นาค) พ.ศ. ๒๓๓๗ - .....

รูปที่ ๓ พระพุฒาจารย์ (อู่) พ.ศ. ....

รูปที่ ๔ สมเด็จพระพนรัตน์ (ทองดี) พ.ศ. ....

รูปที่ ๕ สมเด็จพระพนรัตน์ (ฤกษ์) พ.ศ. ....

รูปที่ ๖ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) พ.ศ. ๒๓๙๕ - ๒๔๑๕

รูปที่ ๗ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ม.จ. ทัด เสนีวงศ์) พ.ศ. ๒๔๑๕ - ๒๔๓๗

รูปที่ ๘ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ม.ร.ว. เจริญ อิศรางกูร) พ.ศ. ๒๔๓๗ - ๒๔๗๐

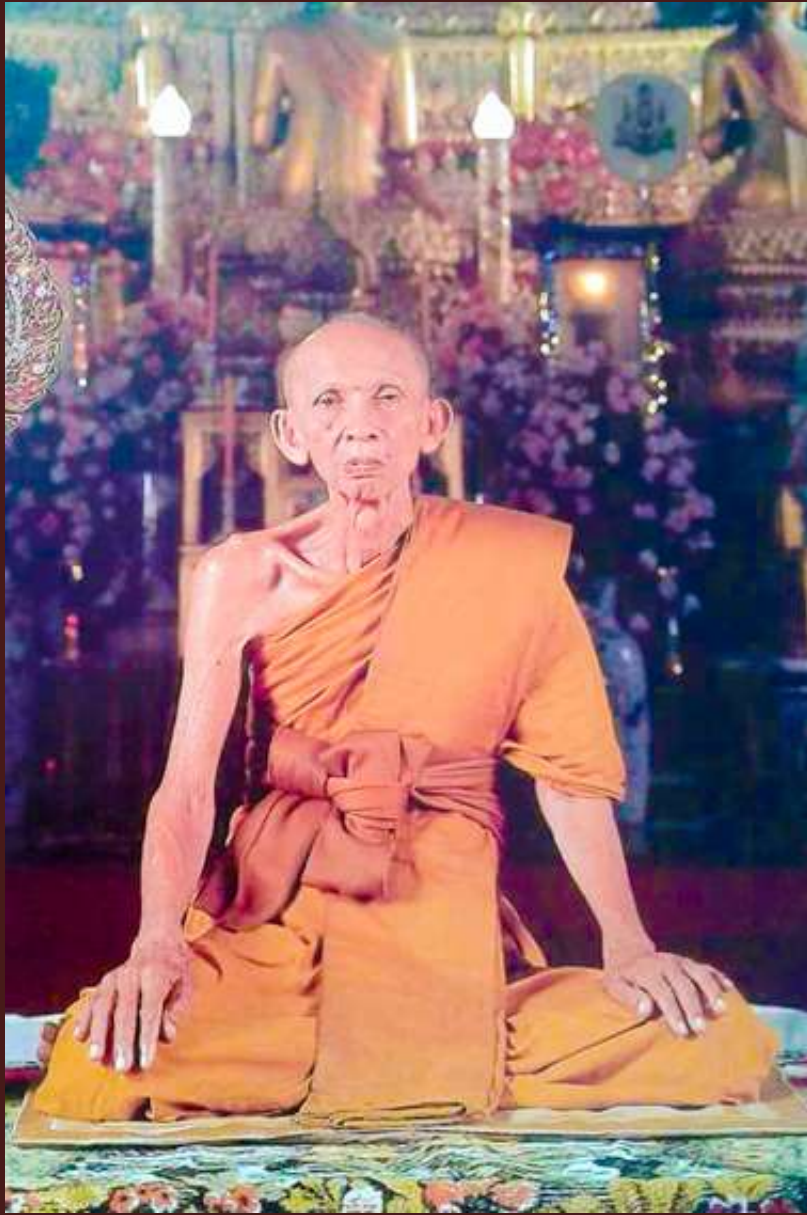

รูปที่ ๙ พระเทพสิทธินายก (นาค โสภโณ) พ.ศ. ๒๔๗๐ - ๒๕๑๔

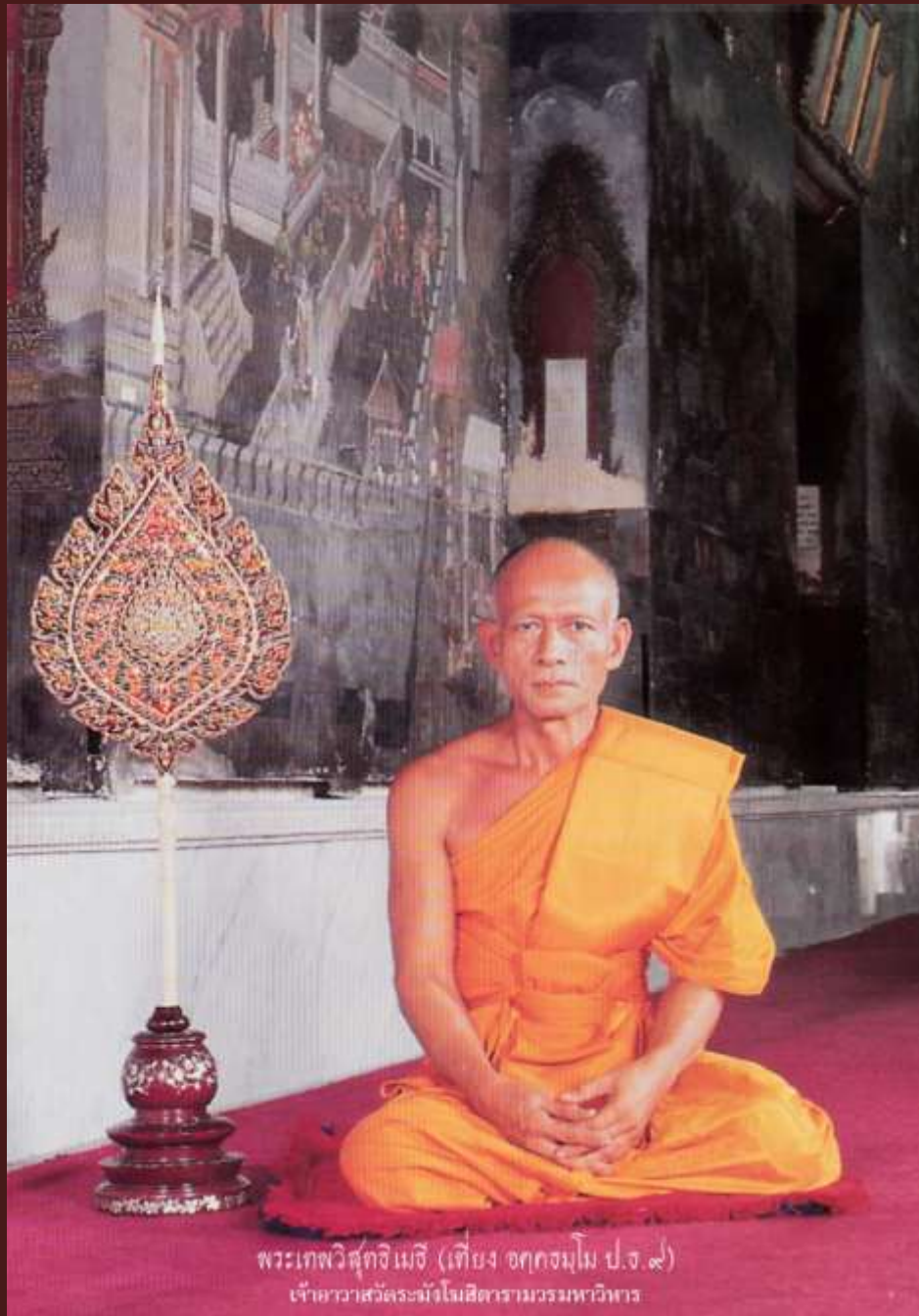

รูปที่ ๑๐ พระเทพญาณเวที (ละมุล สุตาคโม) พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๓๐

รูปที่ ๑๑ พระเทพประสิทธิ์คุณ (ผัน ตีสฺสโร) พ.ศ. ๒๕๓๒ - ๒๕๕๐

รูปที่ ๑๒ พระธรรมธีรราชมหามุนี (เทียง อคฺคธมฺโม) ๒๐ สค. พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๖๔

แต่งตั้ง พระเทพประสิทธิ์คุณ (ประจวบ ขนฺติธโร ป.ธ.๔)

เป็น ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร

๐ เมฆ พระสังฆาธิการ ๐

ภาพถ่ายโดย นพรัตน์ ไม้แก้ว

รูปที่ ๑๓ พระเทพประสิทธิ์คุณ (ประจวบ ขนฺติธโร ป.ธ.๔) อายุ ๘๑ ปี พรรษา ๖๑
ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร แต่งตั้งให้ดำรง
ตำแหน่ง ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๔

ที่มา : Watrakang , <http://www.watrakang.com/biography.php> ,
สมเด็จพระพุฒาจารย์(โต พรหมรังสี) วัดระฆังโฆสิตาราม.

Watrakang , <http://www.watrakang.com/history.php> ,
วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร และ ประวัติ ปุชนิยวัตถุ.

Watrakang , <http://www.watrakang.com/directory.php> ,
ทำเนียบเจ้าอาวาส วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร

อิสรา เตชะสา (ป.สตุดิโอ), คม ชัด ลึก, <https://www.komchadluek.net/> ,
พระสมเด็จวัดระฆังฯ พ.ศ.๒๕๑๕ รุ่นอนุสรณ์ฯ๑๐๐ปี 'สมเด็จฯ โต' ,
โพสต์ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2554.

ส่องพระ, <https://sites.google.com/> , พระสมเด็จบางขุนพรหม (กรุพระเจดีย์เล็ก).

Sangkatikan, <https://www.facebook.com/Sangkatikan/> ,
แต่งตั้งพระเทพประสิทธิ์คุณ (ประจวบ ขนฺติธโร ป.ธ.๔),
โพสต์ 12 มีนาคม ค.ศ. 2021.